

LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBĖS KONTROLĖ

VALSTYBINIO AUDITO ATASKAITA VALSTYBĖS ĮMONIŲ VALDYMAS

2009 m. gruodžio 23 d. Nr. VA-P2-20-13-24
Vilnius

Auditas atliktas, vykdant
Valstybės kontrolės 2-ojo audito departamento direktorės Zitos Valatkienės
2008-11-04 pavedimą Nr. P2-20-13

Auditą atliko valstybinių auditorių grupė:
Renata Vaitulionienė (grupės vadovė)
Vaida Barizienė
Kristina Binkytė
Grażina Tarvydienė (nuo 2009-05-25)

Auditas pradėtas 2008-11-04
Auditas baigtas 2009-12-21

Su valstybinio audito ataskaita galima susipažinti
Valstybės kontrolės interneto puslapyje
adresu www.vkontrole.lt

SANTRAUKA

Valstybės įmonės savininkė yra valstybė, kuri įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendina per Vyriausybę arba per vieną jos įgaliotą valstybės valdymo instituciją, kuri įvardinama kaip savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija.

Kiekviena iš šiuo metu veikiančių valstybės įmonių išsiskiria savo tikslais, specifika, infrastruktūra, veiklos pobūdžiu ir kt. Tik dalį šių įmonių galima sugrupuoti pagal veiklos pobūdį (miškų urėdijos, regiono keliai, vaistinės, pataisos namai ir kt.), o kitos įmonės labai skirtingos savo vykdoma veikla ir turi skirtingus veiklos tikslus.

Audito subjektas – 108 šiuo metu veiklą vykdančios valstybės įmonės, iš kurių pagrindiniam tyrimui atsirinkome aštuonias. Įmones atsirinkome pagal išankstinio tyrimo metu nustatytas problemas, įvertinę finansinių atskaitomybių duomenis ir veiklos efektyvumo rodiklius.

Audito tikslas – įvertinti valstybės įmonių valdymą ir valstybės turto panaudojimo efektyvumą.

Audito metu nagrinėjome valstybės įmonių reglamentavimo ypatumus, vertinome ar savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos užtikrina valstybės įmonių priežiūrą ir kontrolę, analizavome, kaip finansuojamos valstybės įmonės ir kaip efektyviai jos naudoja patikėjimo teise joms perduotą turtą, atlikome užsienio šalių praktikos analizę.

Nustatėme, kad nėra suformuotos aiškos valstybės politikos valstybės įmonių atžvilgiu, neaišku, kokią veiklą turi vykdyti ir kokias viešąsias paslaugas, svarbias visuomenei, turi teikti valstybės įmonės teisinę formą turinčios įmonės ir kokią grąžą valstybei jos turėtų duoti.

Savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos ne visada tinkamai vykdo valstybės įmonių kontrolę ir priežiūrą, priima sprendimus ir duoda nurodymus, kurie galėjo turėti neigiamos įtakos įmonių veiklos tikslams ir rezultatams, viršydamos savo įgaliojimus nurodo apmokėti įmonių veiklai ir funkcijoms nebūdingas išlaidas, nesudaro sutarčių su valstybės įmonėmis dėl biudžeto lėšų panaudojimo, nereikalauja iš valstybės įmonių atsiskaitymo už biudžeto lėšų panaudojimą ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo principais.

Pasitaiko atvejų, kai savininko teises ir pareigas įgyvendinanti institucija pavaldžioms valstybės įmonėms nenustato veiklos strategijų, nepatvirtina struktūros ar patvirtina struktūrą, kuri realiai neveikia, nepasinaudoja galimybe suformuoti valdybų ir nereikalauja įmonių skelbti viešai veiklos ataskaitų. Yra atvejų, kai vienos įmonės savininko teises ir pareigas įgyvendina dvi institucijos.

Per 2006, 2007 ir 2008 m. savininko teises ir pareigas įgyvendinančios institucijos valstybės įmonėms turtui įsigyti skyrė apie 350,0 mln. Lt. Valstybė, skirdama lėšų valstybės įmonėms turtui

įsigyti, negauna gražos mokesčių pavidalu, nes valstybės įmonės joms skirtas lėšas turtui įsigyti apskaito kaip dotacijas, nedidindamos įmonės savininko kapitalo, nuo kurio mokamas valstybės turto naudojimo patikėjimo teise mokestis.

Pagal 2008 m. finansinių atskaitomybių duomenis, valstybės įmonių turtas sudarė 14,4 mlrd. Lt., tačiau yra valstybės įmonių, kurių valdomo turto vertė neatitinka tikrosios turto vertės, todėl valstybė neturi patikimų duomenų, kokios vertės turtą patikėjimo teise valdo valstybės įmonės.

Ne visais atvejais valstybės įmonės užtikrina efektyvų valstybės turto panaudojimą, nes dalis įmonių valdo jų pagrindinei veiklai vykdyti nereikalingą turtą, o kartais visiškai jo nenaudoja. Kai kuriais atvejais valstybės turtas valdomas nesilaikant Valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo įstatyme nustatytų visuomeninės naudos, efektyvumo, racionalumo ir viešosios teisės principų ir nustatytų turto perdavimo reikalavimų.

Valstybės įmonės 2006–2008 m. savo darbuotojams suteikė daugiau kaip 1,5 mln. Lt beprocentinių paskolų. Tokių paskolų teikimas darbuotojams prieštarauja įmonės veiklos tikslams, neteikia naudos įmonei ir rodo neefektyvų apyvartinių lėšų naudojimą, be to, įmonės turi padengti su šiomis paskolomis susijusius mokesčius ir prisiimti riziką šių paskolų negražinimo atveju.

Pagal audito metu pateiktas išvadas Lietuvos Respublikos Vyriausybei pasiūlėme suformuoti bendrą valstybės įmonių valdymo politiką nustatant, kokioms valstybės įmonėms būtina valstybės įmonių teisinė forma, keisti teisinę formą tų valstybės įmonių, kurių vykdoma veikla neatitinka valstybės įmonių tikslo, ir tų, kurių visos išlaidos padengiamos valstybės biudžeto lėšomis. Įpareigoti savininko teises ir pareigas įgyvendinančias institucijas užtikrinti biudžeto lėšų valstybės įmonėms skyrimo, naudojimo ir atsiskaitymo kontrolę, valstybės įmonių valdomo turto naudojimą efektyvumo, racionalumo, visuomeninės naudos ir viešosios teisės principais, peržiūrėti valstybės įmonių valdomą turtą ir atsisakyti nenaudojamo turto. Svarstyti galimybę paskirti instituciją, kuri koordinuotų ir kontroliuotų valstybės įmonių valdymo politikos įgyvendinimą, analizuotų, apibendrintų ir skelbtų viešai jų veiklos rodiklius.

Lietuvos Respublikos finansų ir ūkio ministerijoms rekomendavome inicijuoti teisės aktų pakeitimus, nustatant pareigą valstybės įmonėms didinti įmonės savininko kapitalą lėšomis, gautomis iš valstybės biudžeto turtui įsigyti.

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai rekomendavome inicijuoti teisės aktų pakeitimus, nustatant kokiais atvejais valstybės įmonėse turi būti sudaromos valdybos, apibrėžti jų formavimo principus.